

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาในกระบวนการจัดแผนชุมชน กรณีศึกษา : เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดพิษณุโลก" เป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพมาใช้ร่วมกันเป็นลักษณะการวิจัยรูปแบบผสม (Mixed methods) ซึ่งจะเน้นความสำคัญของการได้ข้อมูลหลายด้าน เพื่อใช้ศึกษาในประเด็นตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยการกำหนดวิธีการวิจัยดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ศึกษาวิจัยคือ บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยเป็นผู้จัดทำแผนชุมชนและเป็นผู้รู้เรื่องกระบวนการจัดทำแผนชุมชนใน 5 ตำบลที่ศึกษา ซึ่งเป็นตำบลต้นแบบแผนชุมชน 1 ตำบลคือ ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย และตำบลนำร่องแผนชุมชน 4 ตำบลคือ ตำบลท่างาม อำเภอวัดโบสถ์ ตำบลหนองแรม อำเภอพรหมพิราม ตำบลวังพิกุล อำเภอวังทอง ตำบลไทรย้อย อำเภอเนินมะปราง กลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษาวิจัย โดยเป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง กำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้ที่ได้เข้าร่วมกระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยเป็นผู้นำ แกนนำในการจัดทำแผนชุมชนใน 5 ตำบลที่ศึกษาซึ่งมีความรู้ในการจัดทำแผนชุมชนของตำบล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview Guideline)

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเอกสาร ที่มีการศึกษาในเรื่องการจัดทำแผนชุมชน จากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคีการพัฒนาต่าง ๆ โดยเลือกข้อมูลที่ทันสมัยเป็นข้อมูลใหม่ทันต่อเหตุการณ์ แบ่งเป็น เอกสารชั้นต้นประเภท คำสั่งหรือข้อบังคับ รายงานความก้าวหน้าของหน่วยงาน รายงานการประชุม บันทึกความร่วมมือของหน่วยงาน ประวัติบุคคล และแผนชุมชนตำบล/หมู่บ้าน ที่มีเอกสารสรุปที่สมบูรณ์ เอกสารชั้นรองประเภท หนังสือทางวิชาการ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย จุลสาร แผ่นพับ โดยส่วนมากแล้วเอกสารได้มาจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดทำแผนชุมชน คือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมการพัฒนาชุมชน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และภาคีการพัฒนาอื่นๆ อันเป็นหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณ / บุคลากร / วิชาการ ในการจัดทำแผนชุมชน

2. สื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งอยู่บน <http://www.nesdb.go.th>, www.sofa.or.th, www.codi.or.th, www.Tambol.com, www.sansarn.com, www.google.go.th เป็นหลัก อันเป็นสื่ออินเทอร์เน็ตของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งมีข้อมูลเรื่องการจัดทำแผนชุมชน

3. สร้างประเด็นสัมภาษณ์เพื่อศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องสภาพและปัญหาในการดำเนินการกระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษากระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่ศึกษาจากเอกสารและสื่ออินเทอร์เน็ต พร้อมทั้งข้อมูลจากเอกสารแผนชุมชนใน 5 ตำบลที่ศึกษา โดยนำมาสรุปเนื้อหาสาระตามประเด็นกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ แล้วนำมาสร้างประเด็นคำถามเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview Guideline) ให้ได้คำตอบอย่างละเอียด ครบถ้วน ในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนทั้ง 4 ด้านดังนี้

- 3.1 ด้านการศึกษาสภาพ /วิเคราะห์ สสำรวจชุมชน
- 3.2 ด้านการกำหนดแผนชุมชน
- 3.3 ด้านการนำแผนชุมชนไปปฏิบัติ
- 3.4 ด้านการประเมินแผนชุมชน

โดยแนวคำถามในการซักถาม ผู้สัมภาษณ์อาจเติมประเด็นคำถามเพิ่มเติมในแต่ละด้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่ประเด็นคำถามยังอยู่ในประเด็นของขอบเขตการวิจัย

การตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงภายนอก (External Validity) จากความตรงของเอกสารที่ศึกษา มีเกณฑ์ในการพิจารณาว่าเอกสารมีสาระตามจุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยศึกษาหรือไม่ และเป็นเอกสารที่ผู้เขียนมีจุดประสงค์อะไรในการเขียนขึ้นมา มีความลำเอียงหรือข้อความมีข้อผิดพลาดไปจากความจริงหรือไม่ ให้เอกสารหลักฐานในการอ้างอิง น่าเชื่อถือได้เพียงใด ข้อมูลในเอกสารนั้นใหม่ทันต่อเหตุการณ์หรือไม่ และได้มาจากแหล่งใด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอนหนังสือรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอความร่วมมือจากผู้บริหารตำบล ซึ่งเป็นแกนนำในการจัดทำแผนชุมชนที่กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุน และแกนนำในการจัดทำแผนชุมชนที่สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมสนับสนุนซึ่งเป็นผู้มีความรู้ในการจัดทำแผนชุมชนใน 5 ตำบล ที่ศึกษาของจังหวัดพิษณุโลก

2. ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยโทรศัพท์ประสานล่วงหน้าในการขออนุญาตหมายเวลาและสถานที่กับผู้บริหารตำบล ซึ่งเป็นแกนนำในการจัดทำแผนชุมชนที่กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุน และแกนนำในการจัดทำแผนชุมชนที่สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมสนับสนุนใน 5 ตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เพื่อขอพบและทำการสัมภาษณ์ตามประเด็นกระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อช่วยให้ปัญหาการวิจัยชัดเจน ผู้วิจัยได้สร้างสมมุติฐานการทำงาน (working hypothesis) เพื่อตั้งคำถามต่อข้อมูล โดยการทำดัชนีข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลรูปชั่วคราว แล้วนำมาเปรียบเทียบกับผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาสร้างสมมุติฐานการทำงานใหม่ อันจะทำให้ได้ข้อมูลรูปเป็นกรอบความคิดของผู้วิจัยโดยตัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออกไปเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กระชับชัดเจน

การตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้วิธีการตรวจสอบด้านบุคคล ทั้งจากแกนนำในการจัดทำแผนชุมชนที่กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุน และแกนนำในการจัดทำแผนชุมชนที่สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมสนับสนุน รวมทั้งนักวิชาการผู้มีความรู้ในเรื่องกระบวนการจัดทำแผนชุมชนใน 5 ตำบลที่ศึกษา และใช้ประวัติบุคคลที่สัมภาษณ์ รวมทั้งข้อมูลจากงานกรณีศึกษา ซึ่งเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลที่สัมภาษณ์ อันจะนำไปสู่การเข้าใจพฤติกรรมและตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหาจากตัวสารที่มีอยู่ในเอกสารเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ใช้เทคนิคการวางระบบข้อมูลโดยใช้หน่วยสำคัญจากคำหรือข้อความที่จะวิเคราะห์ให้ตรงตามเนื้อหาในด้านการจัดทำแผนกลยุทธ์ทั้ง 4 ด้าน ตามขั้นตอนในการกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการจำแนกนัยสำคัญของข้อมูลตามขั้นตอนในกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้เห็นสภาพในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่ศึกษา โดยการสร้างข้อสรุปจากการเปรียบเทียบสมมุติฐานการทำงาน ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารแผนชุมชน และข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์ในภาคสนาม จนได้ข้อสรุปสภาพและปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนของทั้ง 5 ตำบลที่ศึกษา โดยมีหน่วยในการวิเคราะห์ คือนัยสำคัญจากข้อมูล

นำเสนอข้อมูล ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อสรุปให้เห็นสภาพและปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดพิษณุโลกที่ศึกษาจำนวน 5 ตำบล โดยสรุปข้อมูลเท่าที่ข้อมูลปรากฏเท่านั้น

ขั้นที่ 2 นำข้อมูลจากขั้นที่ 1 มาสร้างแบบสอบถาม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ คือผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลที่ศึกษาจำนวน 31 แห่ง ในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีการดำเนินกระบวนการจัดทำแผนชุมชน โดยกรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุนการจัดทำเสร็จสิ้น ในปี 2547

การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) เลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ซึ่งเป็นผู้นำในองค์การบริหารส่วนตำบลที่กำหนดนโยบายการพัฒนาของตำบลและเป็นสมาชิกในโครงสร้างของผู้กำหนดแผนชุมชน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 3 คน และผู้นำชุมชนจำนวน 4 คน รวมจำนวน 10 คน ในแต่ละตำบล แล้วจึงเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามทั้ง 3 ตำบล รวมตัวอย่างทั้งหมด 310 คน เก็บได้ 251 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม โดยกำหนดประเด็นเพื่อถามสภาพและปัญหาในการดำเนินการกระบวนการจัดทำแผนชุมชนตามขั้นตอนในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งเลือกรูปแบบคำถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 กำหนดข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการนำกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์มาวิเคราะห์แยกเป็น 4 ด้าน ตามขั้นตอนในการจัดทำแผนกลยุทธ์ เพื่อให้เห็นสภาพและปัญหาในการดำเนินกระบวนการจัดทำแผนชุมชนในแต่ละด้าน

ขั้นที่ 2 ร่างแบบสอบถาม โดยพิจารณาจากตอนกำหนดข้อมูลที่กำหนดไว้ในแต่ละด้าน ตามขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ และตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขจากการเรียงลำดับคำถาม การตรวจสอบเกี่ยวกับภาษา แล้วนำร่างแบบสอบถามไปขอคำวิจารณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้รู้ทางการวิจัย ผู้รู้ทางการสร้างแบบสอบถามและผู้รู้ทางเนื้อหา ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ โดยได้ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อน แล้วนำข้อวิจารณ์ที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามทำให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอนหนังสือรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก เพื่อส่งแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบโดยให้กลุ่มส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นส่งต่อไปยังกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มีการกำหนดรหัสของแบบสอบถามไว้ทุกชุดเรียงตามลำดับหมายเลข เพื่อจะได้รู้ว่าแบบสอบถามนั้นส่งไปให้ใคร จะได้ติดตามได้เมื่อไม่ได้รับแบบสอบถามชุดนั้นกลับคืนมาภายในกำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาประมวลผลข้อมูลโดยการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าสถิติดังนี้

- 1.1 การใช้สถิติร้อยละมาอธิบายสภาพและปัญหาในการดำเนินการกระบวนการจัดทำแผนชุมชนในแต่ละด้านแต่ละขั้นตอน

- 1.2 การใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มาอธิบายระดับปัญหาในการดำเนินการกระบวนการจัดทำแผนชุมชน